

ضرورت تأسیس زندان بین‌المللی در راستای اجرای احکام دیوان کیفری بین‌المللی

| حسنعلی مؤذن‌زادگان | دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی،
دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
| بهزاد جهانی* | دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه
علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

هرچند کیفر حبس به پاسخ اصلی زرادخانه‌های کیفری در برابر جرائم بین‌المللی تبدیل شده؛ اما یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که دیوان کیفری بین‌المللی با آن روبه‌رو است، چگونگی اجرای این کیفر است. اکنون براساس ماده ۱۰۳ اساسنامه دیوان، اجرای حکم حبس از طریق موافقت‌نامه‌های اختیاری با کشورهای پذیرنده و در زندان‌های داخلی هر کشور اجرا می‌شود. البته دیوان، خود دارای بازداشتگاهی خاص در لاهه است که متهمان تا زمان صدور حکم و انتقال به زندان هدف، در این مکان نگهداری می‌شوند. به نظر می‌رسد اصل استقلال ساختاری دیوان، مستلزم ایجاد سازوکاری نوین در اجرای احکام حبس آن باشد؛ چه آنکه کشورهای پذیرنده نیز به دلیل عدم امکان نظارت کامل دیوان، عدم تمرکز، تمایز در خدمات و کیفیت زندان‌ها، نابرابری در حقوق زندانیان و تفاوت‌های فرهنگی، دینی و زبانی، نمی‌توانند به‌طور کامل اهداف اجرای کیفر حبس صادره توسط دیوان را برآورده کنند و حال آنکه اجرای حبس در زندان بین‌المللی موجب اجرای منصفانه مجازات نسبت به مجرمان بین‌المللی خواهد شد. این مقاله ضمن پرداخت مختصر به مفهوم، پیشینه و ضرورت وجودی زندان و چگونگی اجرای این کیفر در نظام بین‌الملل کیفری، با رویکردی آینده‌نگر، در پی اثبات ضرورت تأسیس یک زندان بین‌المللی است. از دیدگاه نگارندگان، برای اجرای کیفر حبس بین‌المللی، باید زندانی مستقل زیر نظر دیوان کیفری بین‌المللی ایجاد شود تا هم دیوان از

وابستگی به دولت‌ها در این زمینه رها شود و هم از این رهگذر بتوان جنایت‌کاران بین‌المللی را در شرایط برابر و مناسب‌تری کیفر داد.

واژگان کلیدی: کیفر، دیوان کیفری بین‌المللی، زندان بین‌المللی، حبس، اجرای حکم.

مقدمه

زندان با تمام موافقان و مخالفان خود و تمام بدبینی‌ها در مورد اهداف و کارکردهای آن، رایج‌ترین مجازات‌ها در جهان می‌باشد. کیفر سالب آزادی، حبس یا زندان، جولان‌گاه نظریات و دیدگاه‌های مختلفی شده است. گاهی زندان‌ها جولان‌گاه طرفداران حقوق بشر بوده و هتل‌گونه شده‌اند و گاهی، جولان‌گاه طرفداران نظریه مجرمان مادرزاد و زندان‌های با اعمال شاقه روی کار آمده‌اند. گاهی ادعای دانشگاه انسان‌سازی آن را کرده‌اند و در مسیر این ادعا چه هزینه‌ها و زمان‌ها که صرف نکردند و گاه ادعای دانشگاه جرم بودن آن را کردند و نسخه کیفر سالب آزادی را پیچاندند. به هر روی، زندان، زندان است و اکنون نه تنها در حقوق داخلی کشورها، بلکه در حقوق کیفری بین‌المللی نیز مورد توجه قرار گرفته است. توضیح آنکه تشکیل دادگاه‌های کیفری بین‌المللی، نشانه‌هایی از منظم و هدفمندتر شدن حوزه حقوق بین‌الملل است و دست زدن کشورها به قانون‌گذاری‌های جمعی در حوزه حقوق کیفری بین‌المللی حکایت از وقوع تحولات تازه دارد. از این رو، امروزه می‌توانیم از همه نهادها و ابزارهای کیفری که در حقوق داخلی مورد استفاده و بحث قرار می‌گیرند در این حوزه نیز سخن بگوئیم؛ از جرم، مجرم، کیفر و آئین رسیدگی (رضوی فرد، ۱۳۹۰: ۹).

دیوان کیفری بین‌المللی، نهادی فراملی، دائمی و مستقل است که با هدف مبارزه با بی‌کیفری افراد متهم به ارتکاب جرایم ویژه بین‌المللی شامل «نسل‌کشی»، «جنایت علیه بشریت»، «جنایات جنگی» و «تجاوز» بر پایه اساسنامه مصوب ۱۹۹۸ رم و در سال ۲۰۰۲ تشکیل شده است. اساسنامه دادگاه در دیباچه خود اعلام می‌دارد: «دولت‌های عضو این اساسنامه ... با تأکید بر اینکه فجیع‌ترین جنایاتی که موجب اضطراب جامعه بین‌المللی می‌شود، نباید بدون مجازات بماند و اینکه لازم است تعقیب مؤثر مرتکبان آن جنایات با اتخاذ تدابیری در سطح ملی و نیز تقویت همکاری بین‌المللی تضمین شود ... نسبت به موارد ذیل توافق کردند ...».

شایان ذکر است حقوق بین‌الملل برای خود شیوه و الگوی خاصی در کیفرها پدید نیاورده است و ناگزیر باید از تجربه نظام‌های حقوقی داخلی الهام بگیرد.^۱ آنچه مورد نظر این نوشتار است، زندان،

۱. هرچند بشر، تجربه نهاد زندان بین‌المللی را ندارد؛ اما نقطه مقابل آن، یعنی زندان‌های خصوصی را تأسیس کرده است. زندان‌های خصوصی سنتی از دو قرن پیش وارد جوامعی مانند ایالات متحده آمریکا شد؛ اما بعد از مدتی رو به

استفاده از آن در دادگاه کیفری بین‌المللی و چگونگی اجرای آن است. در زمان دادگاه‌های نظامی ای همچون نورنبرگ و توکیو، کیفر حبس یک کیفر تکمیلی محسوب می‌شد؛ چون در آن هنگام کیفر اعدام نقش اصلی را بازی می‌کرد. پس از سال‌ها و به‌دنبال ظهور جنبش الغاگرایی اعدام، اکنون کیفر حبس است که نقش محوری را در سطح دادگاه‌های کیفری بین‌المللی اختصاصی، مختلط و همچنین دیوان کیفری بین‌المللی بازی می‌کند. هرچند همکاری‌های بین‌المللی دیوان با کشورها یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است؛ اما آنچه در احکام حبس بین‌المللی محل تأمل و مناقشه است، دست یاری دراز کردن به‌سوی دولت‌ها و فقدان یک نهاد زندان بین‌المللی به‌منظور اجرای این‌گونه احکام است. به‌گونه‌ای که دیوان کیفری بین‌المللی براساس ماده ۱۰۳ اساسنامه خود با انعقاد توافق‌نامه با کشورهای مختلف درصدد اجرای احکام زندان در کشورهای غیرمیزبان «هلند» است. پرسش‌های اساسی که در این زمینه مطرح می‌شود آن است که آیا ضرورتی برای تأسیس یک زندان بین‌المللی در راستای اجرای احکام دیوان کیفری بین‌المللی وجود دارد یا خیر و در صورت مثبت بودن پاسخ این پرسش، ساختار این نهاد باید چگونه باشد؟

جستجوهای نگارندگان نشانگر آن است که موضوع تأسیس زندان بین‌المللی کمتر مورد توجه اندیشمندان و به‌ویژه حقوق‌دانان داخلی قرار گرفته و پژوهش مستقلی در این زمینه انجام نگرفته است. این مقاله با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و در سه مبحث جداگانه، ابتدا مفهوم، پیشینه و ضرورت وجودی زندان و سپس چگونگی اجرای احکام حبس در دادگاه‌های بین‌المللی و همچنین بازداشتگاه دیوان کیفری بین‌المللی را مورد بررسی قرار داده تا از این رهگذر به پرسش‌های پیشین راجع به ضرورت و مزایای تشکیل زندان بین‌المللی و سازوکار آن پاسخ دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

افول نهادند. از سال ۱۹۸۰ به بعد، تحت تأثیر حاکمیت سیاست نئولیبرال در دنیا، زندان‌های خصوصی نوین به‌عرصه مجازات نیز راه یافته است. از این سال به بعد، تعدادی از شرکت‌های چندملیتی به‌وجود آمده که سرآمد مدیریت زندان‌های خصوصی در دنیا هستند. این شرکت‌ها با امضای قرارداد ۲۵-۳۰ ساله با دولت‌ها از جمله آمریکا، زندان‌های جدید احداث کرده و آن را با پرسنل امنیتی خود و دستمزد کم اداره می‌کنند (حاجی‌آبادی و جلیل‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۵). پس از آن، زندان‌های خصوصی در دنیا گسترش یافت؛ به‌طوری‌که در دهه ۹۰ میلادی، تعداد زندان‌های خصوصی به ۱۵۸ مؤسسه رسید. علاوه‌بر آمریکا در کشورهای انگلستان، استرالیا، زلاندنو، کانادا و آفریقای جنوبی نیز زندان خصوصی تأسیس شد. در حقیقت جنبش خصوصی‌سازی ابتدا در ایالات متحده شروع شد و سپس به‌واسطه فعالیت برخی شرکت‌های بزرگ بین‌المللی به دیگر کشورها راه یافت. این شرکت‌ها عمدتاً از طریق دلایلی سیاسی عمل می‌کنند (ماتیوس و فرانسیس، ۱۳۸۱: ۳۳).

۱- مفهوم، پیشینه و ضرورت وجودی زندان

زندان یا بندیکخانه در زبان فارسی به جایی گفته می‌شود که متهمان و محکومان را در آن نگه می‌دارند (عمید، ۱۳۸۹: ۶۰۷). زندان محل اجرای کیفر سالب آزادی است و گاهی به تسامح حتی در نوشته‌های حقوقی زندان را به جای حبس به کار می‌برند. به‌واقع، زندان مکانی است که اشخاص از نظر فیزیکی، محدود و توقیف و معمولاً از آزادی‌های شخصی محروم می‌شوند. به‌دیگر بیان، زندان مکانی برای حبس طولانی‌مدت به دلیل ارتکاب جرم است (Oran's dictionary of the law, 2007: 412). ماده ۱ آئین‌نامه جدید اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۴۰۰/۲/۲، ضمن انتخاب عنوان «مؤسسه کیفری» برای زندان آورده است که: «مؤسسه کیفری واحدی زیرمجموعه سازمان است که متهم یا محکوم به دستور مرجع قضایی یا قانونی صلاحیت‌دار، بازداشت و یا برای تحمل محکومیت حبس با هدف اصلاح و تربیت و بازسازی اجتماعی در آنجا نگهداری می‌شود که انواع آن عبارت است از: زندان‌های بسته، نیمه‌باز، مرکز حرفه‌آموزی و اشتغال یا زندان باز، بازداشتگاه، اردوگاه کاردرمانی و کانون اصلاح و تربیت اطفال و نوجوانان.» به هر حال، زندان از هر نوع و با هر هدف، در اصل، تحمیل حبس فیزیکی غیرارادی است^۱ (Morris & Rothman, 1998:3). به هر روی، زندان از زمان‌های کهن توجه بشر را به خود جلب کرده است. هنگامی که وی آموخت تا با سنگ یا آجر ساختمان بنا کند و قلاع، برج و بارو و قصرهای سلاطین ساخته شدند، سلول و سیاه‌چال هم در ارگ‌ها به‌وجود آمد. در دوران کهن، زندان محلی که سرد، تاریک و نمور بوده، جایگاهی برای اجرای کیفر حبس نبوده است؛ بلکه زندان برای نگهداری افرادی که در انتظار اجرای کیفر اعدام یا کیفرهای بدنی بودند و یا محلی برای شکنجه، نگهداری اسرای جنگی و یا بازداشت بدهکاران مورد استفاده قرار می‌گرفت (صانعی، ۱۳۷۴: ۱۳۱). آنچنان‌که مدارکی وجود دارد که در یونان باستان از زندان برای نگهداری کسانی که در انتظار شکنجه یا اعدام بودند استفاده می‌شد و سقراط، فیلسوف معروف در چنین شرایطی قرار داشته است. حتی در آتن، زندانی به‌نام «دسموسریون»^۲ یا «محل غل و زنجیر» وجود داشت (روت، ۱۳۸۵: ۴۶).

طبق دیدگاه برخی مورخان حقوقی، استفاده از حبس به‌عنوان یک ابزار قانونی نظام حقوقی در جهان، اولین بار در قرن دوازدهم، در دستوری اجرایی به‌نام «کوماوی»^۳ قانونی شد و توسط پاپ

۱. اعضای کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد که عهده‌دار بررسی و آماده کردن اسناد اولیه مرتبط با دیوان کیفری بین‌المللی بودند، واژه حبس را مبهم دانسته و حتی اصطلاح خنثی‌تری مانند «محرومیت از آزادی» را پیشنهاد دادند (رضوی‌فرد، ۱۳۹۲: ۱۷۳).

2. Desmocerion

3. Comavis

«بونیفاک هشتم»^۱ در کتاب حقوقش به نام «لیبر سکستوس»^۲ در سال ۱۲۸۹ میلادی به چاپ رسید. البته بنابر آموزه‌های حقوق رومی، زندان باید به‌عنوان مکانی برای نگهداری باشد و نه مجازات. با این همه، پاپ بونیفاک هشتم، اسقف‌ها را در اعمال آن مجاز می‌شناخت و به آن‌ها اجازه داد تا مجرمان را با مجازات زندان^۳ برای مدتی یا حبس دائم مجازات کنند. بدین ترتیب پاپ بونیفاک هشتم، نخستین مقامی است که در غرب، زندان را به‌عنوان یک ابزار قانونی نظام حقوقی در نظر گرفت. همچنین زندان به‌شکل امروزی در سال ۱۸۱۰ میلادی با وضع قانون کیفری فرانسه ایجاد شد (موریس و رومن، ۱۳۹۰: ۷۱). از آن تاریخ، زندان به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین ابزارهای مجازات در کشورهای غربی رایج شد.

دیگر آنکه فلسفه و ضرورت وجودی زندان، به‌طورکلی و در قالب دو رویکرد گذشته‌نگر و آینده‌نگر^۴ «سزادار و سودمدار» قابل‌تیین است. برخی با تکیه به آینده به توجیه آن می‌پردازند و برخی با نگاه به گذشته و متأثر از اثرات جرم در گذشته به بیان فلسفه مجازات حبس پرداخته‌اند. دیدگاه‌های سودمدار «آینده‌نگر» با توجه به مبتنی بودن آن‌ها بر توجیهاتی مانند بازدارندگی^۵، توان‌گیری از بزهکار^۶ و بازپروری^۷ علاقه بیشتری به استفاده از حبس به‌عنوان مجازات را دارند. اما با توجه به ایرادات و انتقادات وارده بر دو دیدگاه بازپروری و بازدارندگی و شکست برنامه‌های انجام‌گرفته در راستای این دو دیدگاه، به نظر می‌رسد که نظریه توان‌گیری از بزهکار توجیه مناسب‌تری برای مجازات زندان را داشته باشد. این دیدگاه کم‌ترین پشتوانه فلسفی را دارد؛ با این وجود به نظر می‌رسد که مهم‌ترین توجیه و دلیل نزد عامه مردم باشد؛ زیرا کیفر یکی از راه‌های حمایت عموم در برابر افراد خطرناک تلقی می‌شود و هیچ انتظاری نیست که بزهکاران بتوانند، ضمن تحمل مجازات، اصلاح و درمان نیز بشوند (مهرا، ۱۳۸۶: ۷۲). بی‌شک، اصلاح و بازپروری نیز از مهم‌ترین اهداف مجازات سالب آزادی محسوب می‌شود؛ به‌گونه‌ای که جوامع دموکراتیک مدعی آن هستند که هدف از سلب آزادی، اصلاح بزهکاران است (Faugeron, 1996: 126). به هر روی، به نظر می‌رسد کارکرد کلی مجازات‌های داخلی، تقریباً به‌همان ترتیب در کیفرهای پیش‌بینی شده برای مرتکبان جرایم بین‌المللی نیز ظهور و بروز دارد. البته نباید فراموش کرد که اقتضانات خاص کیفرهای بین‌المللی

1. Boniface VIII
 2. Liber Sezxus
 3. Poena Carceris
 4. Backward-Looking or retrospective approach & forward-Looking or teleological approach.
 5. Deterrence
 6. Incapacitation
 7. Rehabilitation

از جمله لزوم ارائه یک پاسخ قوی به جنایات دسته‌جمعی و شدید بین‌المللی، قابل غفلت و فروگذاری نیستند. شدت جنایات جهانی در مقایسه با جرایم داخلی، گستردگی حوزه تأثیر آن‌ها، تعداد زیاد قربانیان، تخریب‌های گسترده و ویژگی‌های متعدد دیگر، ممکن است ما را متقاعد کند که چه در مکتب فایده‌گرا و چه مکتب سزاگرا، برای مجازات جرایم بین‌المللی باید بیشتر به دنبال کارکردهای سرکوب‌گر بود تا اصلاح‌کننده (رضوی‌فرد، ۱۳۹۰: ۱۳).

۲- زندان در آینه دادگاه‌های کیفری بین‌المللی

اینک به بررسی کیفر حبس و چگونگی اجرای آن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی و به‌ویژه دیوان کیفری بین‌المللی پرداخته می‌شود.

۲-۱- پیش‌بینی و چگونگی اجرای احکام حبس

در ابتدا و به‌صورت گذرا، جایگاه مجازات حبس در نسل‌های مختلف دادگاه‌های کیفری بین‌المللی مورد اشاره قرار می‌گیرد. مواد ۲۷ و ۲۸ اساسنامه دادگاه نورنبرگ و ماده ۱۶ اساسنامه دادگاه توکیو، به کیفرهای حبس، اعدام و مصادره اموال اشاره داشتند و دادگاه می‌توانست کیفر زندان یا هر کیفر دیگری از جمله اعدام را که مناسب و صحیح تشخیص می‌داد، صادر نماید. البته در این دادگاه‌های نظامی، حبس، کیفری تکمیلی محسوب می‌شد و اعدام، نقش اصلی را بازی می‌کرد. در ادامه و با ظهور جنبش الغاگرایی اعدام، کیفر حبس جای آن را گرفت (رضوی‌فرد، ۱۳۹۲: ۱۳۹ و ۱۷۳). مواد ۲۳ و ۲۴ اساسنامه دادگاه‌های یوگسلاوی سابق و رواندا، میزان حبس را به جدول عمومی کیفرهای حبس داخلی ارجاع می‌دهند. همچنین ماده ۱۰۱ مقررات آئین دادرسی هر دو دادگاه اختصاصی پیش‌گفته با تصریح مواد ۲۳ و ۲۴ اساسنامه‌ها مقرر می‌دارد که: «تمامی اشخاصی که توسط دادگاه مجرم شناخته می‌شوند با کیفر حبس قابل مجازات‌اند که این کیفر قابلیت افزایش تا حبس ابد را دارد.» دیگر اینکه همکاری دولت‌ها با دادگاه‌های کیفری یوگسلاوی و رواندا در زمینه اجرای مجازات‌ها دارای الزام حقوقی نیست. به این ترتیب که در مورد اجرای مجازات‌های تعیین‌شده، دولت‌ها با اعلام مراتب آمادگی خود به شورای امنیت برای اجرای کیفر، امکان اجرای کیفر را مهیا می‌سازند. این دو دادگاه نیز از میان فهرست داوطلبان، دولتی را برای اجرای مجازات، تعیین کرده و هزینه‌های مربوط به این همکاری نیز از سوی سازمان ملل تأمین خواهد شد.

به نظر می‌رسد در حوزه کیفرها، تجربه دادگاه‌های کیفری پیشین، موجب نوعی تکامل در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی شده است. این دیوان، مجازات‌های زندان و توقیف و مصادره اموال را برای مجرم‌ان در نظر گرفته است. بند الف ماده ۷۷ اساسنامه دیوان، کیفر حبس موقت حداکثر سی سال را پیش‌بینی می‌کند. یک چنین کیفری البته نسبت به جرایم بین‌المللی ارتكابی که همراه با

کیفیات مشدده نباشند، قابل اعمال خواهد بود. مقرر مذكور، به‌طور نسبی مشکل فقدان میزان دقیق برای کیفر، بدون تعیین حداقل را حل کرده است. در این صورت برای کیفر حبس از حداقل یک روز تا ۳۰ سال قابل تصور است (رضوی فرد، ، ۱۳۹۱: ۱۹۸). همچنین بند یک قسمت ب از ماده ۷۷ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی بیان می‌دارد که دیوان می‌تواند حکم کند: «کیفر حبس ابد به شرط اینکه شدت جرم ارتكابی و وضعیت محکوم علیه آن را توجیه کند، مورد حکم قرار گیرد.»

شایان ذکر است اساسنامه دادگاه ویژه سیرالئون با ارجاع به دادگاه‌های داخلی و حتی دادگاه بین‌المللی رواندا، میزان دقیقی برای کیفر حبس تعیین نمی‌کند. ماده ۱۰ طرح توافق‌نامه میان سازمان ملل متحد و دولت کامبوج نیز پیش‌بینی نموده که: «حداکثر کیفر قابل اعمال بر اشخاص مرتکب جنایات ارجاعی به شعب فوق‌العاده، حبس ابد است.» بند سوم قاعده ۱۴۵ مقررات آئین دادرسی و ادله دادگاه نیز بر همین نکته تأکید دارد.

به هر روی، دادگاه‌های بین‌المللی زندانی ندارند که بتوانند محکومان را در آن حبس کنند؛ بنابراین ناگزیر هستند که به دولت‌ها روی بیاورند تا مگر آن‌ها حاضر به حبس محکومین‌شان باشند. بر همین اساس، ماده ۱۰۳ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی مقرر می‌دارد که حکم زندان در کشوری اجرا خواهد شد که دادگاه از میان فهرست کشورهای که آمادگی خود را به قبول محکومان به دادگاه اعلام کرده‌اند، انتخاب می‌کند. در مورد دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق «ماده ۲۷ اساسنامه» و رواندا «ماده ۲۶» نیز وضعیت به‌همین صورت بوده است.^۱ البته مخارج همکاری دولت‌ها در اجرای حکم این دو دادگاه از سوی سازمان ملل تأمین می‌شود.

اگر در موارد خاص و استثنایی، کشوری، محکوم علیه را نپذیرد، به‌عنوان راه‌حل نهایی، بند ۴ ماده ۱۰۳ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی مقرر می‌دارد: «مجازات زندان در بازداشتگاهی که دولت میزبان «هلند» در اختیار دیوان قرار می‌دهد، اجرا خواهد شد. در این صورت هزینه‌های مربوط به اجرای مجازات به‌عهده دیوان خواهد بود.» به‌واقع، تنها کشوری که در زمینه پذیرش

۱. ماده ۲۷ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق: «حبس باید در کشور تعیین شده توسط دیوان بین‌المللی از میان فهرست کشورهای که تمایل خود را برای پذیرش محکومان به شورای امنیت اعلام کرده‌اند اجرا می‌شود. این حبس‌ها باید مطابق قوانین قابل اجرا از طرف دولت مربوطه و تحت نظارت دیوان بین‌المللی باشد.» ماده ۲۶ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا: «حبس باید در رواندا یا هریک از کشورها از میان فهرست کشورهای که تمایل خود را برای پذیرش محکومان به شورای امنیت اعلام کرده‌اند و همان‌طور که توسط دیوان بین‌المللی رواندا تعیین شده، اجرا شود. این حبس‌ها باید مطابق قوانین قابل اجرا از طرف دولت مربوطه و تحت نظارت دیوان بین‌المللی رواندا باشد.»

زندانیان متعهد است دولت میزبان، یعنی هلند است که نسبت به انعقاد «موافقت‌نامه مقر^۱» با دیوان اقدام کرده است (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۸: ۲۵۹). در حالی که در موارد دیگر که یکی از کشورهای اجراکننده حکم، عهده‌دار اجرای حکم حبس محکوم می‌شوند، هزینه‌های مربوط را نیز خود متقبل خواهند شد و دیوان وجهی بابت این امر پرداخت نمی‌کند (قاعده ۲۰۸ آئین دادرسی و ادله دیوان). از این رو، اجرای کیفر حبس در حقوق بین‌الملل کیفری، به ناچار هزینه‌هایی را یا بر کشور اجراکننده حبس یا بر خود دیوان بین‌المللی تحمیل می‌کند (رحمانیان و پیری، ۱۳۹۲: ۴۰).

دیوان، در اجرای اختیاری که در مورد تعیین دولت اجراکننده کیفر حبس دارد، ملاحظات زیر را می‌تواند مورد نظر قرار دهد: ۱. این اصل که دولت‌های عضو می‌بایست در اجرای مجازات‌های زندان مطابق با اصول توزیع عادلانه که در آئین‌نامه دادرسی و ادله مقرر شده، مسئولیت خود را تقسیم کنند؛ ۲. قواعد معاهداتی حقوق بین‌الملل در مورد رفتار با زندانیان که به‌طور گسترده مورد پذیرش واقع شده است؛ ۳. نقطه نظرات محکوم‌علیه؛ ۴. تابعیت محکوم‌علیه؛ ۵. همه عوامل مربوط به اوضاع و احوال جرم، وضعیت شخص محکوم‌علیه یا اجرای مؤثر مجازات که می‌توانند به انتخاب دولتی که اجرا را به عهده می‌گیرد، کمک کنند «بند ۳ ماده ۱۰۳ اساسنامه». ماده ۱۰۶ اساسنامه نیز مقررات مربوط به اجرای حکم زندان، شامل نظارت بر شرایط زندانی و نحوه اجرای حبس را تعیین کرده است. به‌طور کلی در مرحله اجرای حکم زندان توسط دولت مجری، شیوه‌های اجرایی حکم براساس مقررات ملی و تحت نظر دیوان انجام می‌پذیرد. به این صورت که اجرای کیفر زندان تحت نظارت دیوان و مطابق با قواعد مورد قبول معاهدات بین‌المللی مربوط به رفتار با زندانیان خواهد بود. به‌منظور اجرای احکام دیوان کیفری بین‌المللی با همکاری دولت‌ها، ماده ۱۱۳ آئین دادرسی دیوان، مقررات مربوط به فعالیت‌های واحد ویژه‌ای با عنوان «واحد اجرائیات» را پیش‌بینی کرده است. این واحد پس از اعلام آمادگی داوطلبانه دولت‌ها برای اجرای برخی احکام صادره، اقدام به ارزیابی و در نهایت انتخاب دولت اجراکننده کرده و سپس براساس موافقت‌نامه نمونه در مورد اجرای احکام دیوان، با دولت‌های انتخاب‌شده برای اجرای احکام به مذاکره و در نهایت تهیه موافقت‌نامه می‌پردازد (دلخوش، ۱۳۹۰: ۳۷۴). همچنین دولت مجری، دیوان را در جریان اوضاع و احوال موجود قرار خواهد داد و در صورت رضایت بخش نبودن عملکرد دولت و یا وجود نواقصی در مقررات ملی، دیوان می‌تواند در هر زمان تصمیم به تغییر دولت مجری و انتقال زندانی از آن کشور کند. محکوم‌علیه نیز می‌تواند در هر زمان از دیوان درخواست کند که وی را به دولتی غیر از دولتی که جهت اجرای حکم تعیین شده است، منتقل کند. «ماده ۱۰۴ اساسنامه»

1. Headquarters Agreement

شایان ذکر است براساس ماده ۱۲۳ اساسنامه دیوان، اولین کنفرانس بازنگری اساسنامه در سال ۲۰۱۰ در شهر کامپالا^۱، در اوگاندا تشکیل شد. با توجه به گزارش دیوان راجع به همکاری^۲ که براساس آن اعلام شد تا زمان ارائه این گزارش، دیوان موفق به انعقاد موافقت‌نامه اجرای زندان با کشورها شده است؛ ولی موافقت‌نامه‌های مزبور واجد جنبه‌های عملیاتی نبوده و تنها چارچوب همکاری‌ها را مشخص می‌سازند، به طوری که هیچ تضمینی وجود ندارد که دولت‌ها، مسئولیت تأسیس زندان‌هایی برای اجرای مجازات‌های تعیین‌شده توسط دیوان را برعهده گیرند؛ بیانیه کامپالا درخصوص همکاری بین دیوان و دولت‌ها صادر شد و در آن بر همکاری بیشتر دولت‌ها در اجرای احکام زندان تأکید شد (دلخوش، ۱۳۹۰: ۳۸۶).

به‌عنوان پایان بخش این بحث و با طرح مجدد این پرسش اساسی که محکومان دیوان کیفری بین‌المللی در چه کشوری باید محکومیت خود را بگذرانند؟ باید گفت پاسخ در یک سیستم خاص «رضایت دوجانبه»^۳ بین کشورها و دیوان نهفته است. توافق‌نامه مذکور بین واحد اجرای احکام دیوان و کشور پذیرنده براساس مدل پیشنهادی اساسنامه رم و قواعد آئین دادرسی و ادله دیوان منعقد می‌شود. همان‌طور که تاکنون موافقت‌نامه‌هایی با کشورهای بلژیک، کلمبیا، دانمارک، فنلاند، مالی، صربستان، و انگلستان به امضا رسیده است. به هر روی، اگر دولت انتخاب شده، شرایط مدنظر دیوان را پذیرفت، اجرای حکم زندان آغاز خواهد شد؛ در غیر این صورت، رئیس واحد اجرای احکام باید کشور دیگری را انتخاب کند (Koh, 2013: 1288). شایان ذکر است تاکنون دیوان کیفری بین‌المللی ۴۵ شخص را به اتهامات مختلف متهم کرده است که از این تعداد ۸ نفر محکوم شده‌اند که دو نفر از آن‌ها درحال گذراندن دوران محکومیت حبس خود هستند و شش نفر نیز دوران محکومیت خود را به پایان رسانده‌اند. برای مثال ژرمن کاتانگا^۴ معروف به سیمبا برای اتهامات جنایت جنگی و جنایت علیه بشریت در کشور کنگو محکوم شده و حکم حبس خود را نیز در همین کشور گذرانده است و یا توماس لوبانگا^۵ نیز حبس خود را در کشور کنگو که در آنجا مرتکب جنایات بین‌المللی شده گذرانده است. اما احمد المهدی^۶ معروف به ابوتراب که به اتهام جنایت جنگی شامل تخریب

1. Kampala
 2. Report of the court on cooperation:update
 3. double consent
 4. Germain Katanga
 5. Thomas Lubanga
 6. Ahmad al-Mahdi

مکان‌های مذهبی و تاریخی در کشور مالی محکوم شده است؛ اکنون در حال تحمل دوران حبس ۹ ساله خود براساس موافقت‌نامه پیش گفته در کشور انگلستان است.^۱

۲-۲- بازداشتگاه دیوان کیفری بین‌المللی؛ ایده ای کوچک برای زندان بین‌المللی

هرچند دیوان کیفری بین‌المللی زندان ویژه خود را ندارد؛ اما دارای مرکز بازداشت خاص خود است. بازداشتگاه دیوان کیفری بین‌المللی^۲ در کشور هلند واقع در منطقه «اسخیفینگن»^۳ و در حومه لاهه قرار دارد. هرچند همه متهمان و محکومان در داخل یک مجتمع کلی هستند؛^۴ ولی متهمان دادگاه کیفری بین‌المللی از سایر زندانیان جدا هستند (Koh, 2013: 1286).

این بازداشتگاه که از سال ۲۰۰۶ بازگشایی شده، محل نگهداری امن، مطمئن و تحت شرایط انسانی اشخاصی است که براساس اختیارات دیوان بازداشت شده‌اند. همچنین دیوان مسئولیت کلی همه جنبه‌های مدیریت بازداشتگاه از جمله نظم و امنیت و تصمیم‌گیری در مورد بازداشت‌شدگان را برعهده دارد. دیوان در راستای انجام وظایف خود، اعمالی را به منظور اطمینان از سلامت جسمی و روانی و رفاه معنوی اشخاص بازداشت‌شده انجام می‌دهد. در راه دستیابی به این هدف، برنامه روزانه مرکز بازداشت اجازه می‌دهد تا اشخاص، دسترسی به هوای تازه، زمان تفریحی و فعالیت‌های ورزشی داشته باشند. آن‌ها دسترسی به کتاب‌های کتابخانه، اخبار و تلویزیون دارند. همچنین اشخاص بازداشت‌شده دسترسی به امکانات کامپیوتری برای انجام کارهای موردنیاز خود را دارند. حتی در صورت نیاز، به این اشخاص فرصت استفاده از آموزش‌های کامپیوتری داده می‌شود. در پی دستور دیوان کیفری بین‌المللی و به‌عنوان رسیدگی الکترونیکی، هر شخص بازداشت‌شده دارای یک کامپیوتر در سلول خود خواهد بود که به یک کامپیوتر خاص در دیوان لینک است و از این طریق می‌تواند برخی دفاعیات خود را بارگذاری کند (Document of The ICC Detention Centre, www.icc-cpi.int).

1. <List of people indicted in the International Criminal Court>, Available At: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_people_indicted_in_the_International_Criminal_Court.

Last Visited:2021/08/21

2. ICC Detention Centre

3. Scheveningen- شهر ساحلی در شمال لاهه

۴. دیوان کیفری بین‌المللی، دارای دوازده سلول بازداشت در این بازداشتگاه می‌باشد. تاکنون ۱۷ متهم در این بازداشتگاه نگهداری شده‌اند. اولین شخصی که در این بازداشتگاه نگهداری شد، توماس لوبانگا بود که در ۱۷ مارس سال ۲۰۰۶ وارد آن شد و بعد از صدور حکم حبس ۱۴ ساله، در دسامبر ۲۰۱۵ برای سپری کردن حکم خود به کشور کنگو منتقل شد. به نقل از:

https://en.wikipedia.org/wiki/People_detained_by_the_International_Criminal_Court

ضمن اینکه به موجب توافق‌نامه دادگاه کیفری بین‌المللی و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ^۱ مورخ ۲۹ مارس ۲۰۰۶، مقامات بازرسی صلیب سرخ، دسترسی بدون محدودیت به این بازداشتگاه را دارند. به هر روی، برنامه‌ها و فعالیت‌های این بازداشتگاه مطابق با استانداردهای بین‌المللی مربوط به رفتار با اشخاص محروم از آزادی است و چنانچه شخص طبق مقررات دادگاه محکوم شد، دوره محکومیت خود را در این بازداشتگاه نخواهد گذرانند؛ زیرا این مرکز به‌عنوان زندان اشخاص محکوم شده شناخته نمی‌شود. محکوم براساس مقررات اساسنامه و سایر اسناد و توافق‌ها به محل دیگری برای گذراندن دوره محکومیت خود منتقل خواهد شد. (Document of The ICC Detention Centre, www.icc-cpi.int)

۳- از ضرورت ایجاد تا ساختار زندان بین‌المللی

اکنون هر کشوری در جهان مدرن، دارای یک سیستم زندان است که طبق قوانین رسمی آن کشور تأسیس و اداره می‌شود. ضمن آنکه بیشتر این سیستم‌ها، حداقل استانداردها و اصولی پذیرفته شده براساس الزامات حقوق بشری اسناد بین‌المللی دارند که برای همه زندانیان مشترک است (Van Zyl Smit, 2005:357). به‌واقع، جهانی بودن زندان و فراگیر بودن اسناد و قوانین بین‌المللی حقوق بشر به معنای توافق بین‌المللی در مورد نوع و چگونگی استفاده از زندان‌ها است. بنابراین زندان پدیده‌ای بین‌المللی شده است؛ اما زندان بین‌المللی ایده‌ای نو و در ابتدای راه است. در نگاه نگارندگان، تأسیس زندان بین‌المللی مطابق با استانداردهای معاصر، ضرورتی انکارناپذیر است. چنین زندانی می‌تواند مزایای مختلفی داشته باشد و اهداف گوناگونی را نیز دنبال کند. هرچند این دیدگاه مخالفان زیادی هم داشته و خواهد داشت؛ ازجمله آنکه گفته شده براساس پژوهش‌های میدانی و تجربی، سیستم زندان‌های ملی از نظر شرایط و برنامه‌ها برای اجرای احکام حبس بین‌المللی کفایت می‌کند (Vojta, 2014:423). در ادامه مهم‌ترین دلایل تأسیس زندان بین‌المللی و سازوکار آن ارائه می‌شود.

همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد، با توجه به اینکه تاکنون زندان بین‌المللی تأسیس نشده است، دادگاه‌های بین‌المللی برای به اجرا درآوردن احکام زندان به همکاری با دولت‌ها تکیه می‌کنند. این درحالی است که به نظر می‌رسد اکنون باید یک سیستم زندان بین‌المللی ایجاد شود تا دادگاه‌های کیفری بین‌المللی، از آن برای پاسخ‌گویی به الزامات خاص زندانیان بین‌المللی بهره‌جویند. سیستم کیفری بین‌المللی معاصر، در درجه اول، بر اجرای غیرمتمرکز متکی است. به این معنی که سیستم مورد استفاده برای اجرای کیفرهای بین‌المللی، معمولاً شامل انتقال زندانیان بین‌المللی به کشورهای

1. Agreement between the International Criminal Court and the International Committee of the Red Cross (ICRC) on Visits to Persons deprived of Liberty Pursuant to the Jurisdiction of the International Criminal Court (March 29, 2006).

دیگر است. سیستمی که نشانگر حمل و نقل کیفری است. این حمل و نقل محموله انسانی می‌تواند به مجازات نابرابر محکومان منجر شود. حال آنکه با توجه به اینکه همه زندانیان، تحت شرایط، رفتار و رویه‌های آزادی یکسان و مشابه قرار می‌گیرند، وجود یک زندان در گستره جهانی، مرتبه بالاتری از برابری و انصاف را تضمین خواهد کرد (Mulgrew, 2013: 278). هر چند گفته شود اکنون نیز واحد اجرای احکام دیوان کیفری بین‌المللی بر اجرای احکام حبس در کشورها نظارت دارد و همان‌طور که گفته شد شرایط مختلفی را برای تعیین کشور اجراکننده حکم حبس در نظر می‌گیرد و به واقع، دست به‌گزینش مناسب‌ترین کشور خواهد زد؛ اما باز هم نمی‌توان مدعی شرایط برابر شد؛ زیرا به هر حال سیستم زندان هر کشوری با کشور دیگر متفاوت است. چنانکه پابندی کشورها به حقوق زندانیان، اصول دادرسی منصفانه در مرحله اجرای احکام کیفری و استانداردهای رفتار با زندانیان متفاوت است. بر همین منوال، اشخاص مسئول و متخصص در زندان، اختیارات مقامات زندان نسبت به زندانی و حتی محیط طبیعی زندان نیز از کشوری به کشور دیگر متفاوت است و از این رو، دو مرتکب جرایم بین‌المللی مشابه در دو زندان مختلف، با رویه‌های جزئی و کلی متفاوتی روبرو خواهند شد؛ درحالی‌که اصل بنیادین تساوی اشخاص در مقابل قانون در بعد بین‌المللی نیز مورد پذیرش قرار گرفته است و این اصل، مرحله اجرای حکم را هم پوشش می‌دهد. به هر روی، نظارت کمی و کیفی مستقیم دیوان بر زندان بین‌المللی، قابل مقایسه با نظارت کنونی و غیرمستقیم دیوان بر زندان‌های دیگر کشورها نخواهد بود.

علاوه بر این، توانایی اعمال کنترل مستقیم بر اجرای احکام زندان در یک مرکز بین‌المللی، دادگاه‌های بین‌المللی را قادر به دفاع از ماهیت بین‌المللی کیفرهای تحمیلی می‌کند و موجب بهبود رویکرد در مجازات‌های بین‌المللی می‌شود. بنابراین استراتژی کیفر بین‌المللی می‌تواند به‌طور مستقیم اجرا شود و سیستم کیفری بین‌المللی را به‌صورت منظم مورد بررسی قرار دهد تا این اطمینان حاصل شود که اصول و مجازات‌ها، مبتنی بر شیوه‌ای مؤثر و انسانی اجرا می‌شوند. ضمن آنکه یک رژیم بین‌المللی زندان می‌تواند برنامه‌های خاص طراحی شده برای بازاجتماعی کردن و آماده شدن زندانیان بین‌المللی برای آزادی را فراهم کند (Mulgrew, 2013: 278). به‌دیگر سخن، اهداف کیفر حبس که پیش‌تر در مورد آن سخن گفتیم، به طریق بهتری تأمین خواهد شد. البته با توجه به ماهیت جنایات بین‌المللی و مجرمان این حوزه، از منظر اهداف کیفر حبس، هدف کنترل و خنثی‌سازی مجرمان بر هدف اصلاح و بازاجتماعی کردن آن‌ها غلبه دارد که نیل به این هدف نیز از طریق ایجاد یک سیستم زندان بین‌المللی به‌نحو بهتری امکان‌پذیر خواهد بود.

دیگر آنکه تأسیس زندان بین‌المللی، به شدت موجب کاهش زمان، هزینه و تلاش صرف شده توسط مقامات مذاکره‌کننده در مورد توافق‌نامه‌های اجرای زندان و تأمین امنیت همکاری در پرونده‌ها و موارد خاص دیگر خواهد شد؛ یعنی آن هنگام که زندان بین‌المللی ایجاد شود، دیگر نیازی به انعقاد موافقت‌نامه‌های دوجانبه بین دیوان کیفری بین‌المللی و کشورهای مختلف برای پذیرش محکومان این دادگاه و به تبع آن، صرف زمان و هزینه‌های مختلف نخواهد بود. همچنین با وجود یک زندان بین‌المللی، زندانیان دیگر لازم نیست با تأخیر طولانی مدت ناشی از نیاز به ترتیبات انتقال و یا انجام تشریفات اجازه‌نامه و ورود به کشور دیگر که باید تکمیل شود مواجه شوند. تشریفات که چه بسا خود یک کیفر تحمیلی بیشتر از حکم دیوان بر محکوم است. به هر روی، به منظور ایجاد یک سیستم زندان بین‌المللی، در نظر گرفتن مبنای قانونی برای ایجاد و بهره‌برداری از آن و همچنین مکان و امکانات آن لازم است (Mulgrew, 2013: 279). شاید اکنون سخن گفتن از ایجاد یک سیستم بین‌المللی یکسان برای کیفردهی همه مجرمان امکان‌پذیر نباشد؛ اما می‌توان با ایجاد یک زندان بین‌المللی، بسیاری از مرتکبان جرایم را در این زندان جای داد و حتی آن را درآمدی بر ایجاد سیستم پیش گفته دانست.

به نظر می‌رسد بهترین مرجع برای ایجاد زندان بین‌المللی، دیوان کیفری بین‌المللی باشد؛ چراکه اکنون این مرجع، دادگاه صلاحیت‌دار برای تعقیب مجرمان بین‌المللی است. دیوان کیفری بین‌المللی نهادی دائمی، مستقل و دارای شخصیت حقوقی بین‌المللی است (ماده ۴ اساسنامه دیوان) و همان‌طور که هر نهادی برای انجام وظایف خود نیازمند ساختار و ارکان مشخصی است، دیوان نیز برای انجام وظایف قضایی، تحقیقاتی و اداری خود نیازمند تشکیلات خاصی است. اکنون طبق ماده ۳۴ اساسنامه، ارکان دیوان شامل هیئت‌رئیس، شعب دیوان، دفتر دادسرا و دبیرخانه است که هر کدام زیرمجموعه‌های خود را دارند. از منظر ساختاری و مدیریتی می‌توان زندان بین‌المللی را زیرمجموعه دیوان محسوب کرد و مدیریت آن را برعهده واحد اجرای احکام آن سپرد؛ یعنی این زندان به‌عنوان یکی از نهادهای زیرمجموعه دیوان شناخته خواهد شد. ضمن آنکه همچون هر مؤسسه زندانی، زندان بین‌المللی دارای واحدها و بخش‌های مختلف همچون امور قضایی، اصلاح و تربیت، بازداشتگاه، بهداشت و درمان و ... خواهد بود. همچنین از آنجا که مقررات این زندان نیازمند تدوین و تصویب از سوی بنیان‌گذاران آن است؛ می‌توان پیشنهاد تأسیس آن را در کنفرانس‌های بازنگری اساسنامه دیوان مطرح کرد تا از این طریق و با انجام اقدامات کارشناسی، موادی در اساسنامه به این امر اختصاص داده شود و در صورت لزوم، مقررات فرعی آن نیز در سندی مستقل و یا سند قواعد دادرسی و ادله دیوان گنجانده شود.

نکته دیگر در مورد محل جغرافیایی این زندان است. در نگاه اول، منطقی‌ترین مکان برای گذراندن دوران محکومیت محکومان دیوان کیفری بین‌المللی کشور هلند است؛ زیرا دادگاه و بازداشتگاه نیز در همان محل هستند (Koh, 2013: 1288). هرچند این امر ضرورتی ندارد و دولت‌ها می‌توانند با توافق با یکدیگر، کشور یا سرزمین دیگری را برای این زندان انتخاب کنند. البته به نظر می‌آید کشور هلند با توجه به پائین بودن نرخ جمعیت زندان در این کشور، به آسانی خواهد توانست زندانی را در اختیار دیوان کیفری بین‌المللی قرار دهد و چه بسا از تأسیس چنین زندانی استقبال کند.^۱ بنابراین از منظر اقتصادی نیز ایجاد زندان بین‌المللی توجیه‌پذیر است؛ چه آنکه بازداشتگاه موجود دیوان کیفری بین‌المللی به آسانی می‌تواند تبدیل به زندان بین‌المللی شود. ضمن آنکه احتمال انزوای زندانی به دلیل دور بودن از کشور متبوع یا دلایل دیگر نیز می‌تواند از طریق قرار دادن وی با افرادی که به یک زبان صحبت می‌کنند، یا از همان فرهنگ هستند و یا حداقل در موقعیت مشابهی هستند کاهش یابد.

نکته پایانی آنکه اسناد بین‌المللی که در زمینه زندان و رفتار با زندانیان به تصویب رسیده است می‌تواند به‌عنوان راهنمای دیوان و کشورها در چگونگی سازوکار و رفتار با زندانیان بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد. «مجموعه اصول حمایت از کلیه افراد تحت هرگونه بازداشت یا زندان^۲» که در سال ۱۹۸۸ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل رسیده و همچنین «قواعد حداقل استاندارد رفتار با زندانیان^۳» دو سند مهمی است که می‌تواند عیناً در مقررات زندان بین‌المللی لحاظ شود. برای مثال زندانیان بین‌المللی به صورت یکسان از کلیه حقوق مقرر در اسناد مذکور بهره‌مند خواهند

۱. نرخ جمعیت زندان در کشور هلند، ۶۹ نفر به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر است. به نقل از:

<http://www.prisonstudies.org/country/netherlands>

برخلاف بیشتر کشورهای اروپایی، هلند ناظر کاهش شمار زندانیان خویش است. این کاهش تا حدی است که اکنون این کشور سلول‌های خالی زندان‌های خود را به بلژیک و نروژ اجاره می‌دهد. این در حالی است که تا سال ۲۰۰۴، هلند مانند فرانسه از کمبود جا در زندان‌ها در رنج بود؛ ولی از شمار زندانیان نزدیک به ۴۵ درصد کاسته شده است. همچنین تاکنون کاربری ۳ زندان تغییر یافته و حدود ۲۰ زندان دیگر در سه‌سال آینده بسته خواهند شد. به نقل از: نسخه <https://ir.mondediplo.com/article2415.html> فارسی لوموند دیپلماتیک، نوامبر ۲۰۱۵:

2. Body of Principles for the Protection of All Persons under any form of detention or imprisonment, General Assembly Resolution 43/173 (9 December 1988).

3. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977.

شد؛ مانند آنکه خواهند توانست از طریق روش‌های خاصی مثل ملاقات‌های حضوری، تلفنی و ویدئو کنفرانس با خانواده خود در ارتباط و یا بر مبنای حق بر سلامت، به امکانات پزشکی و درمانی دسترسی داشته باشند.

نتیجه‌گیری

کیفر زندان که آزادی رفت و آمد مجرمان را نشانه می‌گیرد، به مهم‌ترین و رایج‌ترین کیفر در حوزه کیفری داخلی و بین‌المللی تبدیل شده است. اما سیستم کیفری بین‌المللی بر ظرفیت ارائه‌شده توسط سیستم‌های زندان داخلی کشورهای همکاری‌کننده متکی است. به این معنا که با توجه به فقدان زندان بین‌المللی، پس از طی شدن مراحل مختلف دادرسی و صدور احکام زندان، دیوان‌ها برای به اجرا درآمدن احکام صادره خود، وابستگی کاملی به همکاری دولت‌ها دارند. اکنون طبق اساسنامه و سایر اسناد دیوان کیفری بین‌المللی، اجرای احکام حبس دیوان از طریق انعقاد موافقت‌نامه اختیاری با کشورها صورت می‌گیرد.

تعیین کیفر زندان به‌عنوان مجازات اصلی در عرصه جهانی، از این حیث که خود نهاد زندان مستقلاً ندارد، قابل انتقاد است. به اعتقاد نگارندگان، همان‌طور که دادگاه بین‌المللی تأسیس شده، باید زندان بین‌المللی نیز تأسیس شود. هرچند ما اکنون در ابتدای این راه هستیم؛ اما انتظار می‌رود با قدرت یافتن بیشتر دیوان کیفری بین‌المللی و گسترش صلاحیت‌های آن در رسیدگی به جنایات بین‌المللی، این رؤیا رنگ واقعیت به خود گیرد. در این زمینه پیشنهاد می‌شود که زندان بین‌المللی با اصلاح اساسنامه دیوان در کشور مقر یعنی هلند ایجاد شود. مدیریت و بودجه زندان نیز باید برعهده دیوان قرار گیرد. تجربه حاصل از مرکز بازداشت دیوان که همراه با نتایج مثبت بوده است، می‌تواند نویدبخش موفقیت زندان بین‌المللی باشد.

در نهایت اینکه شاید انتقاداتی نیز در خصوص طرح ایجاد زندان بین‌المللی مطرح شود؛ از جمله تعداد اندک زندانیان بین‌المللی و یا مشکلات احتمالی که ریشه در تفاوت‌های فرهنگی و زبانی مجرمان خواهد داشت. در پاسخ باید گفت نخست از طریق مکانیزم‌های مشخص که در مقررات زندان بین‌المللی خواهد آمد، می‌توان اجرای حکم حبس برخی جرایم خاص یا زندانیان خاص دادگاه‌های ملی را به این زندان سپرد تا نگرانی کمبود جمعیت کیفری آن برطرف شود. دوماً مشکلات فرهنگی یا زبانی اکنون نیز نه تنها در اجرای احکام حبس دیوان در کشورهای مختلف وجود دارد که در نظام‌های زندان داخلی کشورها نیز قابل مشاهده است. ضمن اینکه اسناد و قواعد بین‌المللی وجود دارد که براساس آن می‌توان استانداردهای مختلف از جمله استانداردهای حقوق بشری را در خصوص مجرمان بین‌المللی به‌صورت یکسان در زندان بین‌المللی اعمال کرد.

منابع

فارسی

- پرادل، ژان (۱۳۹۴)، تاریخ اندیشه‌های کیفری، ترجمه: علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ دهم، تهران: انتشارات سمت.
- حاجی ده آبادی، احمد و جلیل زاده، مرتضی (۱۳۹۲)، «شکل‌گیری زندان‌های خصوصی و مطالعه تطبیقی آن در ایران و آمریکا»، مجله حقوقی دادگستری، شماره هشتاد و سوم.
- داوید، اریک (۱۳۸۴)، «دادگاه بین‌المللی کیفری برای یوگسلاوی سابق»، ترجمه: مصطفی رحیمی، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره هجده و نوزده.
- دلخوش، علیرضا (۱۳۹۰)، مقابله با جرائم بین‌المللی؛ تعهد دولت‌ها به همکاری، چاپ اول، تهران: شهر دانش.
- رحمانیان، حامد و پیری، حیدر (۱۳۹۲)، «بررسی کیفرشناختی جنایات بین‌المللی»، فصلنامه مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، شماره دو.
- رضوی فرد، بهزاد (۱۳۹۰)، «از کارکردهای سنتی کیفر در حقوق داخلی تا کارکردهای نوین آن در حقوق بین‌الملل کیفری با تأکید بر رویه قضایی»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره بیست و یک.
- رضوی فرد، بهزاد (۱۳۹۲)، حقوق کیفری بین‌المللی عمومی، جلد اول، تهران: نشر میزان
- رضوی فرد، بهزاد (۱۳۹۱)، «کارآمدی و ناکارآمدی کیفر حبس در حقوق بین‌الملل کیفری»، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، سال اول، شماره یک.
- روت، میچل (۱۳۸۵)، تاریخ عدالت کیفری، ترجمه: ساناز السستی، جلد اول، تهران: نشر میزان.
- صناعی، پرویز (۱۳۷۴)، حقوق جزای عموم، جلد دوم، چاپ شش، تهران: انتشارات گنج دانش.
- عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات راه رشد.
- کسسه، آنتونیو (۱۳۸۷)، حقوق کیفری بین‌المللی، ترجمه: حسین پیران، اردشیر امیر ارجمند و زهرا موسوی، تهران: انتشارات جنگل.
- کوئل، آندرو (۱۳۸۴)، رویکرد حقوق بشری به مدیریت زندان، ترجمه: حسن طغرانگار، تهران: نشر وفاق.
- ماتیسوس، راجرو فرانسیس، پیتر (۱۳۸۱)، زندان‌ها در هزاره سوم، ترجمه: لیلا اکبری، تهران: انتشارات راه تربیت.
- مهرا، نسرین (۱۳۸۶)، «کیفر و چگونگی تعیین آن در فرآیند کیفری انگلستان (با تکیه بر کارکردهای کیفر)»، مجله تحقیقات حقوقی، شماره چهل و پنج.
- موریس، نوروال و روتمن، داوید جی (۱۳۹۰)، تاریخچه زندان، ترجمه: محمدرضا گودرزی بروجردی، چاپ دوم، تهران: نشر میزان.
- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۸۸)، دادگاه کیفری بین‌المللی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات دادگستر.

انگلیسی

- Faugeron, Claude.(1996), "the Changing Functions of Imprisonment". **prisons 2000 An International perspective of Current state future of Imprisonment.** Edited by Roger Matthews& Peter Francis. New York, st.Martin's press.
- Koh, Steven Arrigg (2013), "Geography and Justice: Why Prison Location Matters in U.S. and International Theories of Criminal Punishment", **vanderbilt journal of transnational law**, vol. 46.

- Morris, Norval, J. Rothman, David (1998), **The Oxford History of the Prison. Reprint**, Oxford University Press.
- Mulgrew, Róisín (2013), **Towards the Development of the International Penal System**, Cambridge University Press.
- Oran, Daniel, Tosti, Mark (2007), **Oran's dictionary of the law**, 4 edition. Delmar Cengage Learning.
- Van Zyl Smit, Dirk (2005), "International Imprisonment", **International & Comparative Law Quarterly**, Volume 54, Issue 2.
- Vojta, Filip (2014), Punishment and Sentence Enforcement for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Former Yugoslavia, Mapping the Criminological Landscape of the Balkans: A Survey on Criminology and Crime with an Expedition into the Criminal Landscape of the Balkans. Publications of the Max Planck Partner Group for Balkan Criminology. Berlin: Duncker & Humblot.

وبسایت‌ها

- www.icc-cpi.int
- <http://www.prisonstudies.org/country/netherlands>
- <https://ir.mondediplo.com/article2415.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/People_detained_by_the_International_Criminal_Court

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی